

भक्तीगीत

श्रीसद्गुरु साईबाबा यांची परमभक्त कै. बायजाबाई यांनी ह्यातभर निस्वार्थीपणे बाबांची सेवा व भक्ती केली. बाबांनीही तिला भक्तीचे फळ देऊन कै. बायजाबाईच्या जन्माचे सार्थक केले. तिच्यावर केलेले हे कवन.

आई बायजाबाई

साईबाबांची सेवा करूनी
थोर भक्त झाली आई बायजाबाई
जयजय साईबाबा जयजय बोला
जयजय बायजाबाई जयजय बोला ॥१॥

तात्या कोते पाटील यांची आई बायजाबाई
भाकर तिची खाई फकीर तो बाबासाई
भाकर देण्यासाठी फिरे रानोमाळी
भक्ति तिची मोठी बाबांचे नाव ओठी ॥१॥

आईपरी पित्यापरी बायजाला प्रेमाने
बाबांनी सांभाळिले
मुलापरी फुलापरी लावून माया खरी
तात्यांना गोंजारीले ॥२॥

भक्ति अशी महान, बाबा जेवल्याशिवाय
कधी न घास घेई अशी ही बायजाबाई
बायजासाठी पुत्र तात्यासाठी
बाबांनी फळ देऊन नेले कीर्तीशिखरावरी ॥३॥

लावणी सम्राज्ञी सौ. आसावरी वायकूळ,
संगीत विशारद. इ-९-८ बर्वेनगर,
वाटकोपर (पश्चिम) मुंबई ४०० ०८४.

साईचा संसार

साईचा संसार पहा साईचा संसार
गोष्टी आवडती फार साईचा संसार ॥६॥

गोष्टी मधुनी शिकवण देती ।
बोधामृत पाजती गोड ॥१॥ साईचा संसार

उथळ जागी पाणी शिंपित,
बाग फुलविती छान ॥२॥ साईचा संसार,

जात्यावरती ग दळती ।
रोग हटविती पार ॥३॥ साईचा संसार,

पणत्यामध्ये पाणी घालती
दिवाळी करती छान ॥४॥ साईचा संसार

शाम्या सांगे भक्तजनासी
माझा साईसंत महान ॥५॥ साईचा संसार

सौ. शारदा वाकनीस
सेंट्रल गव्हर्मेंट कॉलनी,
५२-५५०- अँटॉप हिल,
मुंबई. ४०० ०३७

साई आराधना

धावपाव साई आई ऐक माझी विनवणी
मी भुकेली तव मायेची, पुरवी आस मनीची ॥

तूच माझा गणपति, तूच माझा कुळपती
तूच माझी सरस्वती, देई मज अमृत वाणी ॥

तूच माझी विठाई, तूच माझी प्रिय जननी
सद्वचन तव पडो श्रवणी, करी मज सद्गुणी ॥

चहु बाजुनी संकट येती, चैन मना न पडी
तुझी आठवण धीर देई, मम त्रस्त मनी ॥

सुंदर पवित्र समाधस्थानी रमले असता चिंतनी
तुझेच दर्शन देई साई, स्वर्गसुख मम लोचनी ॥

शरडीवासी तू जगदीशा, येई धावोनी त्वरी
असो देत तव वरद हस्ता सतत माझ्या शिरावरी ॥

मी अजाण बालक मजवरी, करी कृपेची साऊली
पावन करी याच देही, तुझिया चरणकमळी ॥

नमस्कार

सौ. अनिता अनिल कोरडे
१८, भाकडवाडी, ४ था मजला,
गिरगांव मुंबई ४०० ००४.

साई को आराम कहा

साईको आराम कहाँ दिनरात मुसाफिरी करते हैं
दुनियाके हर भक्तोंके घर आते जाते रहते हैं
साईको आराम कहाँ

कुछ भक्तोंके घर साई कभी चमत्कार भी करते हैं
तसवीर को पहने हार फुलोंके हर दीन बढ़ते रहते हैं
सच्ची भक्ती करनेवाले दुःखी, सुखी हो जाते हैं
साईको आराम कहाँ

होत बडा परिवार साईका सबकी चिंता करते हैं
आती जब भक्तों पे बिपदा बाबा कष्ट मिटाते हैं
संसार हमारा साई चलाता उनके ही बलसे जिते हैं

साईको आराम कहाँ दिनरात मुसाफिरी करते हैं
दुनियाके हर भक्तों के घर आते जाते रहते हैं

जयवंत कुलकर्णी

कुलकर्णी कुटीर, १०, प्रार्थना समाज रोड,
विलेपार्ले (पूर्व), मुंबई ४०० ०५७.

तूच किनारा आता

पंखाखाली झांक माझे अपराध साईनाथा
मायमाऊली दे सावली तूच किनारा आता ॥१॥

गाऊनी थकलो आर्त विराणी
मुक्या मनाची मुकीच गाणी
म्हणे हुंदका काळजातला दे विसावा आता
मायमाऊली दे सावली तूच किनारा आता ॥१॥

विकल मनाची गाथा सरली
स्वप्नफुलांची वाट न उरली
सागर सरिते जैसे मिलन जीवन तुज अपिता
मायमाऊली दे सावली तूच किनारा आता ॥२॥

खुलेल केव्हां अंधारलेल लेणं
फुलेल केव्हां मनी चांदणं
तुझ्या प्राचीचे रंग लाभो विहंग होऊनी उडता उडता
मायमाऊली दे सावली तूच किनारा आता ॥३॥

कुलकर्णी

र्थना समाज रोड
ई ४००.०५६

श्री. प्रकाश विठ्ठल परब
वरळी, बी. डी. डी. चाळ नं. २१,
रुम नं. १६ मुंबई ४०० ०१८.

सौ. प्रमोदिनी पोतनीस यांनी श्री साईनाथ हॉस्पिटल शिर्डी येथे गुरुवार दिनांक १०-२-१९८३ रोजी दुपारी २ वाजता ज्या पाच सहा ओळी बोलल्या त्या शब्दावर आधारित :—

साई कसा हा चाले तुझा खेळ

साई कसा हा चाले तुझा खेळ
याला नाही रे काहीं ताळमेळ ॥४॥

भक्त येतो तुझ्या दर्शनाला
लावी हात तुझ्या समाधीला
अन्तर्यामी शांती मिळे त्याला
परी दैव योगे भोग भोगण्याला
त्याचे जीवाची होयी उलघाल
साई कसा हा चाले तुझा खेळ ॥१॥

तू विश्वाचा रे अधिपति
तुझ्या श्वासाने वृक्षवेली हालती
चंद्र सूर्य गोल फिरती
तुझ्या आज्ञेत वनचर राहती
ठेव सुखी तुझी सर्व बाळ
साई कसा हा चाले तुझा खेळ ॥२॥

साई तुझी मी लेक वेडी
बाबा तुझा मी दरबार झाडी
साईनामाची तार मी छेडी
दासी प्रमोदिनीला एकच गोडी
तुझ्या पदांगुलीचे दे मज जल
साई कसा हा चाले तुझा खेळ ॥३॥

सौ. प्रमोदिनी पोतनीस
पिंपरी.

भक्ताची पुकार

हे राम कृष्ण गोविन्द देवा
 कधी देशील संधी करण्याची सेवा
 कधी करशील तू माफी केवा
 दर्शन देवून करशील पावन केव्हा ।
 हे राम कृष्ण गोविन्द देवा ॥ १ ॥

हे साई बाबा गुलाब बाबा
 अक्कलकोट स्वामी देवा

देशील तरी सदगुरु मन्त्र केव्हा
 समजेन मी चौऱ्याशीचा फेरा पार तेव्हा
 होईल कृपा दृष्टी माझेवर जेव्हा ।

हे राम कृष्ण गोविन्द देवा ॥ २ ॥

हे पुण्डलीक बाबा, भोले बाबा,

धुनीवाले देवा

देशील चरणावर मस्तक ठेवण्याचा

मोका केव्हा

चरण परीस स्पर्श होताच लोखंड

बनेल स्वर्ण तेव्हा

गुरु वाचून जीवन पशूच्या समान

समजेल तेव्हा

हे राम कृष्ण गोविन्द देवा ॥ ३ ॥

—प्रो. एच. बी. महाले, एम. एस. पी.

अध्यक्ष, गणित विभाग,

ज. ह. शासकीय महाविद्यालय, बैतूल

संततुस्ती

महाराज ज्ञानोबा काय गेले । तीन दकांनी दर्शन दिवले ।
नाथ महाराज भेटूनी आले । उपकार केले जगावर ॥

जनता पाठी चिकटरे मरण ।
एकाहूनि एक अभिन्न ।
मरण जीव प्रकृति लक्षण ।
जीवाचे जीवन ती विकृति ॥

मरण मारुनि जे उरती ।
पाय काळाचे शिरी जे देवी ।
तया काय आयुर्दा याची क्षिती ।
अवतरती जे स्वच्छेने ॥

जे का रंजले गांजले । त्यासी म्हणे जो आपुले ।
तोचि संत ओळखावा । देव तेथेचि जाणावा ॥

अजन्माद्यमेकं परब्रम्ह साक्षात् ।
स्वयं संभवं राममेवावतीर्णम् ।
भवद्दर्शनात् संप्रुनीतः प्रभोज्जहं ।
तमामीश्वरं सदगुरुं साईनाथं ॥

—पंढरीदास खर्डीकर

शिरडी वृत्त माहे फेब्रुवारी १९८३

या महिन्यात श्रींच्या दर्शनासाठी साईभक्तांची गर्दी नेहमीप्रमाणे होती. काही कलाकारांनी श्रींच्या पुढे हजेरी दिली ती खालीलप्रमाणे -

- कीर्तन - १) ह. भ. प. देशमुख महाराज, शिर्डी.
२) ह. भ. प. शांतारामबुवा कुलकर्णी, जळगाव.
३) ह. भ. प. पुरुषोत्तम कुलकर्णी, उपळेकर बुवा, लातूर.
- प्रवचन - १) ह. भ. प. देशमुख महाराज, शिर्डी.
२) ह. भ. प. लक्ष्मणमहाराज वाकचौरे, शिर्डी.
३) ह. भ. प. के. जी. कुमार, नासिकरोड.
४) ह. भ. प. हिराबाई देशमुख, देवाची आळंदी.
५) ह. भ. प. धनाजी भ. साळुंके, किवड.

भजन, गायन, वादन वगैरे - १) श्री. के. व्ही. गोपाळकृष्ण, विजयवाडा.
२) श्री. स्वामी संजयानंद, बद्रीनाथ. ३) सौ. मीराबाई संजयानंद, बद्रीनाथ.
४) स्वामी कृष्णदासजी भजनी मंडळ, वृन्दावन. ५) द्वारकानाथ किसनराव भोसले, बरोडा. ६) श्री मधुकर गोपाळराव सोनवणे, बदोदा. ७) श्री. एस. टी. घुमाळ, शिर्डी. ८) श्री. अनिलकुमार पगारे, सायन. ९) श्री. पं. प्रवीर घोष, दस्तीदार, पटना. १०) श्री. विष्णू रघुनाथ गोडे, मुंबई. ११) श्री. दिलीपसेन जमालसेन, अंधेरी. १२) श्री. प्रकाश इनामदार, जयमाला काळे व "गाढवाच लग्न" नाटकाचे कलाकार. १३) साईनाथ संकीर्तन मंडळी, जबलपूर. १४) झंकार कलामंदिर, मुंबई १३. १५) साईनाथ भजनी मंडळ, शिर्डी. १६) जादूगार विजयराज, नासिक. १७) पुष्पलता अनंत शिंदे, मुंबई. १८) श्री बाबूराव कुलकर्णी, मुंबई. १९) श्री रतनलाल शर्मा, नागपूर. २०) श्री आर. डी. पाध्ये, मुंबई. २१) श्री बाबूराव रंजा, पवार, एरंडगाव, तमाशा मंडळ २२) श्री गंगाराम बाबूराव मोहन. २३) श्री रंगनाथ बावजी पवार.

२४) श्री. कारभारी देवराम डीखे. २५) श्री. सुशीला दत्तात्रय साळवे, २६) श्री. देवीदास आनंदा माळी. २७) उषा दत्तात्रय साळुंके, २८) एकनाथ किसन पवार. २९) श्री. काशीनाथ पुला पवार. ३०) श्री हीरा बाळाजी सोनवणे. ३१) मीराबाई, श्रीसाईसेवा मंडळी, विजयवाडा. ३२) श्री गजाननबुवा भजनीमंडळ जीसरांगण. ३३) श्री. शंकर स्वामी संस्थान. शिवूर. ३४) इंदुमती चौबळ, मुंबई. ३५) कमलिनी विजयकर, मुंबई. ३६) कु. प्रतिमा विचारे, व श्री दिलीप करवीर ३७) श्री. तनुकांत चेंबूरकर. ३८) श्री विश्राम गजानत भिवंदे, ताडदेव. ३९) श्री डी. संपतकुमार, हॉस्पेट. ४०) श्री. प्रभाकर नामदेव राऊत, जामनी. ४१) श्री. विरेंद्र गहेरवाल, वर्धा.

महाशिवरात्र - सालाबादप्रमाणे महाशिवरात्री निमित्त दि. ११-२-८३ रोजी श्रींच्या पालखीची मिरवणूक रात्रौ ९-१५ ते ११-१५ पर्यंत गावातून फिरून आल्यानंतर शेजारती झाली.

हवापाणी - शिर्डी येथील हवापाणी उत्तम असून रोगराई काही नाही.

शिरडी वृत्त माहे मार्च १९८३

या महिन्यात शिर्डीस श्री साईबाबांचे दर्शनासाठी साईभक्त मंडळी नेहमी-प्रमाणे आली होती. काही कलाकारांनी श्रींच्यापुढे हजेरी दिली ती खालीलप्रमाणे

कीर्तन— १) श्री. ह. भ. प. रामचंद्र विष्णू गाडगीळ, संस्थान गवई यांची कीर्तने एकादशी व महत्वाचे दिवशी झाली. २) ह. भ. प. श्री. लक्ष्मण आनंदा मिरजकर इस्लामपूर.

प्रवचन— १) ह. भ. प. श्री. अंबक काशीनाथ जोशी, अहमदनगर

२) ह. भ. प. मुरलीधर महाराज देशमुख शिर्डी

३) ह. भ. प. निवृत्ती हनुमंत पाटील गोंदकर शिर्डी

४) ह. भ. प. लक्ष्मण महाराज वाकचोरे शिर्डी.

भजन, गायन, वादन वगैरे-१) श्री. साईनाथ भजनी मंडळ शिर्डी, २) स्वामी संजयानंद व ३) सौ. मीरा संजयानंद, वद्रीनाथ ४) श्री. दत्तात्रय दामोदर रासने ५) श्री. जयवंत कुलकर्णी व पार्टी मुंबई ६) श्री. अरविंद म्हात्रे ७) श्री. अनंत पांचाळ ८) श्री. मनोहर घडसे ९) श्री. सुनील डवीर १०) सौ. पुजा डवीर ११) श्री साई भजनी समिती कतनूर १२) श्री. कमलाकर तपस्वी व पार्टी पुणे, १३) श्री. सतिश काळे. १४) श्री. श्रीपाद शंकर साठे १५) श्री. विष्णू गणपत गरड, १६) नारायण गणेश तपस्वी १७) श्री. प्रभाकर दत्तात्रय पारखी १८) श्री. दत्तोपंत बुरसे १९) श्री. गंगाधर जाधव २०) श्री. शिवाजी तुकाराम धुमाळ २१) सौ. वत्सला अच्युत नाडकर्णी दादर २२) श्री. साई सेवा संघ, अहमदाबाद २३) श्री. लक्ष्मण गणपत देवासकर मुंबई २४) श्री विलास भजनी मंडळ, लालबाग २५) सौ. वृंदा लिमये सायन २६) श्री. एन. पी. लालन ठाणा २७) श्री. सत्य साईबाबा सेवा समिती उत्तहासनगर २८) श्रीमती. अंजनीबाई लोलेकर मुंबई २९) कुमारभाई बैकर ३०) सुवर्णा बैकर ३१) श्री. दत्तप्रासादिक भजनी मंडळ. चेंबूर ३२) श्री आर. आदिके शवलू पिल्ले मद्रास व पार्टी ३४) श्री. आप्पाराव ३५) श्री इ. एम. मणी ३६) श्री. इ. पार्थसारथी ३७) श्रीनिवासन, ३८) श्री. डी. सिल्वाराजन मद्रास.

हवापाणी :—शिर्डी येथील हवापाणी उत्तम असून रोगराई काही नाही.

खुलासा

“शिरडीचे महात्मा श्रीसाईबाबा ” हा श्री. रमेश चव्हाण, नवापूर यांचा लेख श्रीसाईलीला जानेवारी ८३ अंकात संपादकीयामध्ये किंचित फरक करून प्रसिद्ध करण्यात आला होता. गद्य साहित्याची श्रीसाईलीलाकडे आवक अगदीच तुटपुंजी असल्याने एक चांगला छोटखानी लेख म्हणून त्यावर शोरा मारून तो घाईगर्दीच्या वेळी संपादकीयातून प्रसिद्ध करण्याचे योजिले होते, व शेवटी तो प्रसिद्ध पण झाला. संपादकीयातून छापलेल्या लेखाच्या लेखकाचे नाव व पत्ता प्रसिद्ध न करण्याची जगभरच्या नियत कालीकांची रुढी आहे व त्या पद्धतीस अनुसरून श्री. चव्हाण यांचे नाव जाहीर केले नव्हते. पण आता श्री चव्हाण यांच्या केवळ आग्रहास्तव हे येथे जाहीर करीत आहोत. ” —का. संपादक

पुरुष नसबंदी शस्त्रक्रिया शिबीर

श्री साईबाबा संस्थान शिरडी, तालुका पंचायत समिती कोपरगांव, प्राथमिक आरोग्य केंद्र रहाता व नगर परिषद कोपरगांव यांचे संयुक्त सहकार्याने दि. १४-३-१९८३ रोजी श्री साईनाथ हॉस्पिटल शिरडी येथे पुरुष नसबंदी शस्त्रक्रिया शिबीर पार पाडण्यात आले.

शिबीरात एकूण ३२१ शस्त्रक्रिया करण्यात आल्या. रुग्णांची जेवणाची व चहाची सोय श्री साईबाबा संस्थान मार्फत मोफत करण्यात आली होती. नसबंदी शस्त्रक्रिया करून घेणाऱ्या पुरुषास अनुदान म्हणून :—

१) शासकीय अनुदान—	रु. १५५-००
२) शिर्डी संस्थानतर्फे	रु. २००-००
३) नगरपरिषद कोपरगांवतर्फे	रु. १००-००
४) पंचायत समिती कोपरगांव तर्फे	रु. ४५-००

तसेच प्रवर्तकास रु. ४०-०० देण्यात आले.

शिबीरात संस्थान रुग्णालयाचे वैद्यकीय अधिकारी डॉ. पी. एस. देशपांडे डॉ. एम. वाय. देशमुख, प्रथमिक आरोग्य केंद्र राहाताचे डॉ. गुंजाळ, चासवे डॉ. क्षिरसागर, नगरपरिषद कोपरगांवचे डॉ. घुगे यांनी बहुमोल सहाय्य केले.

शिबीर यशस्वीरित्या पार पाडण्याचे कामी कोपरगांव तालुका पंचायत समितीचे सभापती श्री. काळवाघे, वी. डी. ओ. श्री. शिंदे, जिल्हा आरोग्याधिकारी श्री. भातखंडे, संस्थानचे न्यायालयधारक श्री काकरे यांनी विशेष परिश्रम घेतले.

शिबीराचा समारोप समारंभ माननीय न्यायालय धारक यांचे हस्ते श्री साईनाथ रुग्णालयात पार पडला.

साईबाबा संस्थान शिरडीची प्रकाशने 158

अ. क्र.	पुस्तकाचे नाव	भाषा	किंमत रु. पैसे	पो. व पॉकींग रु. पैसे
१)	श्री साईचरित्र	मराठी	२२=००	६=००
२)	"	इंग्रजी	१३=५०	४=००
३)	"	हिंदी	१२=००	४=००
४)	"	गुजराथी	१२=००	४=००
५)	"	कन्नड	१०=००	४=००
६)	"	तेलगू	१३=००	४=००
७)	"	तामीळ	१२=००	४=६०
८)	श्री साईलीलामृत	मराठी	७=५०	३=००
९)	"	हिंदी	७=००	३=५०
१०)	"	गुजराथी	४=२५	३=००
११)	अवतार व कार्य	मराठी	४=००	३=००
१२)	स्तवन मंजरी	मराठी	०=३५	३=००
१३)	"	गुजराथी	०=३०	३=००
१४)	सगुणोपासना	मराठी	०=५०	३=००
१५)	"	गुजराथी	०=५०	३=००
१६)	तेलगू पुजाविधी	तेलगू	छपाई चालू	आहे.
१७)	चार अध्याय	मराठी	१=२५	३=००
१८)	श्रीसाईबाबा ऑफ शिरडी (भरुचा)	इंग्रजी	५=००	३=००
१९)	किर्तनमाला	मराठी	०=७५	३=००
२०)	सचित्र साईबाबा	मराठी	४=००	३=००
२१)	शिरडी दर्शन	इंग्रजी	४=५०	३=००
२२)	मुळांचे साईबाबा	मराठी	१=७५	३=००
२३)	"	इंग्रजी	१=७५	३=००
२४)	"	तेलगू	छपाई चालू	आहे.
२५)	"	गुजराथी	१=५०	३=००
२६)	"	हिंदी	१=७५	३=००

(कन्हर पृष्ठ ३ वरून)

१७)	ग्रेट सेंट श्री साईबाबा	मराठी	०=५०	३=००
१८)	श्री साईबाबा दि सुपरमॅन	इंग्रजी	५=२५	३=००
१९)	शिरडी गाईड	इंग्रजी	१=५०	३=००
१०)	"	मराठी	१=५०	३=००
११)	शिरडी गाईड	गुजराथी	१=५०	३=००
१२)	"	हिंदी	छपाई चालू आहे.	
१३)	रुद्राभ्याय	मराठी	०=१०	३=००
१४)	श्रीसाईलीला, अधिकृत मासिक	मुखपत्र मराठी व इंग्रजी	वार्षिक वर्गणी	१०=०० प्रत्येकी प्रत १=००

(व्ही. पी. ची पद्धत नाही)

क्र.क.	फोटोचे नाव	फोटो साइज	किंमत रु. पैसे	पो. व पॅकिंग रु. पैसे
१)	आशिर्वाद फोटो	१४"X२०'	१=६५	३=००
२)	"	१०"X१४	१=१०	३=००
३)	"	७"X१०'	०=५५	३=००
४)	"	५"X५"	०=२०	३=००
५)	"	२"X३"	०=१५	३=००
६)	दगडावर बसलेले बाबा (रंगीत)	१४"X२०"	१=६५	३=००
७)	" (काळा पांढरा)	१४"X२०"	१=६५	३=००
८)	मूर्ती फोटो	१३"X१८"	२=७५	३=००
९)	"	१३"X१८"	१=००	३=००
१०)	द्वारकामाई कॅमेरा (रंगीत फोटो)	१०"X२०	१=१०	३=००
११)	" (काळा पांढरा)	१०"X१४"	०=८५	३=००
१२)	कॅमेरा द्वारकामाई फोटो	९"X१२'	१=१०	३=००
१३)	" (रंगीत)	९"X१२'	१=६५	३=००
१४)	निळा	९"X१३	०=७५	३=००
१५)	श्रीसाईबाबांचे पन्थाचे कॅलेडर	- - -	१६=००	८=००

मुद्रक : पांडुरंग मोरे, बॉम्बे नॅशनल प्रिन्टर्स प्रा. लि., ४२, जी. डी. आंबेकर मार्ग,
बडोळा, मुंबई ३१, संपादक व प्रकाशक : श्री. क. हि. काकरे, साई निकेतन,
डॉ. आंबेडकर रोड, खोदादाद सर्कलजवळ, प्लॉट नं. ८०४ बी. दादर, मुंबई १४

साईबाबा

श्रीसाईबाबा संस्थान शिरडीचे अधिकृत मासिक

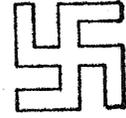
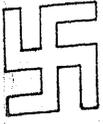
श्रीबाबांनी आपल्या अचाट योगसामर्थ्याने पणत्यांमध्ये पाणी घालून ज्योत पेटवली आणि साऱ्यांना आश्चर्यचकित करून सोडले.

जून १९८३]

[किंमत एक रुपया

श्री साईनाथ वाचनालय

जगा लावावे सत्यथी । हेचि साईलीलेची कृती ॥

श्री साईलीला

श्रीसाईबाबा संस्थान,
शिरडीचे अधिकृत मासिक

: संपादक :

श्री.क.हि.काकरे
रिसिक्कर श्रीसाईबाबा संस्थान, शिर्डी

: कार्यकारी संपादक :

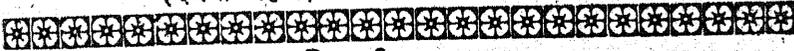
डॉ.श्री.दि.परचुरे

एम. ए. पी. एच. डी.

(इंग्रजी आवृत्ती)

श्री.सदानंद चेंदवणकर

(मराठी आवृत्ती)

श्रीसाई वाक्सुधा

वर्ष ६२ वे)

किंमत १ रुपया

(अंक ३

जून १९८३

दूरध्वनी

८८२२५६१

: कार्यालय :

“ साईनिकेतन ”, प्लॉट नं. ८०४-बी, डॉ. आंबेडकर पथ, दादर. मुंबई-४०० ०१४.

वार्षिक वर्गणी रु. १०/- (ट.ख.सह) किरकोळ अंक १ रु. फक्त.

जग ल्वावणें सत्पथी । हेचि साईलीलेची कृती ॥

श्रीसाई वाक्सुधा

सागरासी देता आलिंगन ।
सरिता विसरते सरितापण ।
तैसा भक्त येता शरण ।
नुरविसी दुजेपण भक्ताचे ॥१८॥
दोनी दीप एक होती ।
एकमेकां आलिंगन देती ।
तात्काळ हारपे द्वैतस्थिति ।
एकचि दीप्ति एकत्वे ॥१९॥

कर्पूर सोडूनि त्याची दृति ।
सूर्या सोडूनि त्याची दीप्ति ।
कनका सोडूनि त्याची कांति ।
राहिल कां निश्चिती वेगळी ॥२०॥
जैसी सागरी रिघे सरिता ।
सागरचि होऊनि ठाके तत्वतां ।
अथवा लघण सागरी रिघता
सागरी समसरता तत्काळ ॥२१॥
तेणे परी येता साईपदी शरण ।
भक्तांमाजी नुरे दुजे पण ।
भक्त होती समसमान ।
त्यागूनि मीपण आपुले ॥२२॥
-श्रीसाई सच्चरित अध्याय ५२ वाः

सुवचन

चला लक्ष्मीश्चलाः प्राणाश्चलं जीवित
यौवनस ।
चला चले च संसारे धर्म एकोहि
निश्चलः ॥

लक्ष्मी चंचल असते प्राण चंचल
असतात. टवटवीत रसरसीत तारुण्य-
ही चंचलच असते. पण संसार केव्हां
केव्हां चंचल व केव्हां केव्हां अचंचल
भासतो. पण धर्म एकटा मात्र सदैव
निश्चल म्हणजे शाश्वतच असतो.

अनुक्रमणिका जून १९८३

103

१) संपादकीय	- संतानी वासनेला जिंकले
२) सद्गुरु श्रीनारायण महाराज	- श्री. लक्ष्मण रापतवार
३) भक्ती आणि माणुसकी	- कु. वत्सला आजगावकर
४) ध्यानी मनी तेच स्वप्नी दर्शनी	- श्रीमती कमल बी. रेखी
५) माझी साईमाऊली	- सौ. विजया करंडे
६) अतिशय क्षेत्र पैठण	-
७) अंतर्यामी	- श्री. पां. वा. भुतकर
८) संत श्री बसवेश्वर	-
९) गणदेवीच्या श्री जानकीदेवी	- डॉ. अ. का. पाठक
१०) द्वारकामाई	- सौ. मथुराबाई हिंब्वारे
११) जेथे श्रद्धा तेथे साई	- सौ. प्रेमला मैराळ
१२) बाबांचे दोन अनुभव	- श्री. सुरेश कुलकर्णी
१३) बाबांची लीला अगाध आहे.	- श्री. सच्चिदानंद रोडे
१४) जयामनी जैसा भाव	- सौ. विद्या दामोलकर
१५) असाध्य कॅन्सर बरा	- श्री. लक्ष्मण देशपांडे
१६) साईकृपेश्वा अनुभव	- सौ. मीना वसंत मेहेर
१७) बाबांनी लक्ष्मीचे रूपात दर्शन	- श्री. हेमंत हळबे
१८) बाबांचे दोन अनुभव	- श्री. प्रभाकर गोडबोले
१९) श्रीसाई कृपा	- सौ. एन. एस. मालवणकर
२०) संकट समयी धावती भक्तांसाठी	- श्री. संजय गुमास्ते
२१) ९ महिने व सच्चरित्	- श्री. माधवराव गोरे
२२) श्रीसाईलीला	- श्री. विलास पडवळ
२३) श्रीसाईनाथाय नमः	- श्रीमती गुळाणिकर
२४) श्रद्धा साईचरणी	- श्री. राम घनावडे
२५) शिरडीवृत्त	- एप्रिल १९८३

संतांनी वासनेला जिंकले

स. न. वि. वि.

गेल्या सहा-सातशे वर्षांच्या काळात महाराष्ट्रात होऊन गेलेल्या संतांनी आपल्या काव्य वाङ्मयाच्या द्वारे, बोध-उपदेशाद्वारे महाराष्ट्र सारस्वतांची, भक्तांची अनुपम सेवा बजावली आहे. फार कशाला? मुसलमानी आक्रमणाला परत-विणारी प्रवृत्ती, महाराष्ट्रात जर कुणी निर्माण केली असेल तर ती

संतांनीच होय. न्यायमूर्ति महादेव गोविंद रानडे यांनी संतांचे हे ऋण माग्य केलेले आहे.

आपल्या मराठी सारखी देशी भाषा लेखनिविष्ट व ग्रंथनिबद्ध होण्याच्या प्रारंभकाळी उत्तरेकडून व दक्षिणेकडून भक्तीधर्मचे प्रवाह महाराष्ट्रात येऊन एकत्र मिळाले. पंढरपूरचा विठ्ठल हा या दोन प्रवाहांचा संगमस्थान बनला. मराठी भाषेची वेल या भक्तीधर्माच्या रसाने पोषण पावू लागली. 'बिवेकसिंधु' व 'अनुभवामृत' यांच्या सिंचनाने भक्तीपुष्पाना अधिकच बहर आला. आद्य व बंध असा मराठी साहित्याचा विजयस्तंभ म्हणजे ज्ञानेश्वरी होय. मराठी वाङ्मयीन युगाची प्रारंभीची ती यशोव्वजा आहे. महाराष्ट्रात भक्तीधर्मचे मुख्य अधिष्ठान भगवद्गीता बनली हे महाराष्ट्राचे इतर प्रांताच्या पेक्षा वेगळे असलेले वैशिष्ट्य होय. तेव्हां संतांचा सद्गुपदेश, त्यांचे वाङ्मय व त्यांचे मार्गदर्शन महाराष्ट्राला प्रेरक व स्फूर्तीदायक होऊन राहिलेले आहे. संत हे आम्हांला वेळोवेळी प्रेरणा देत आलेले आहेत. महाराष्ट्रीय संतांची योग्यता किती थोर आहे व कोणती उपकारक कामगिरी त्यांनी महाराष्ट्रीय भाविक जनतेसाठी पार पाडली यावर आम्ही वेळोवेळी लिहित आलो आहोत.

श्रीसंत ज्ञानेश्वरांपासून तो श्रीसंत साईबाबांपर्यंत महाराष्ट्रात होऊन गेलेले सर्व संत परमेश्वराच्या निकट पोहचलेले होते असे आम्हांस वाटते. त्यांनी आपल्या साहित्यातून, उपदेशवाणीतून, बोधामृतातून निष्काम कर्मयोगाचे तत्त्वज्ञान बहुजन समाजापर्यंत नेऊन पोचविले. केवळ निर्मोहामुळे संत परमेश्वराप्रत जाऊन पोचले. षड्रिपूवर संतांनी ताबा मिळविला. वासनेला त्यांनी गिळंकृत

केले. वासनेचा परिहार करताना त्यांनी आपल्या जीवाला, देहाला अनंत कष्ट दिले. संतांनी वासनेवर मिळविलेल्या विजयासंबंधीची एक मजेदार कथा येथे सांगाविशी वाटते.

एकदा श्रीमहारुद्राच्या सन्मुख भोवताली शिष्य येऊन स्वामी समर्थ रामदास बसले असता, एका शिष्याने प्रश्न केला. "महाराज, वासना जिंकल्यावाचून जन्ममरणाच्या फेऱ्यातून सुटका नाही म्हणतात, त्या वासनेचे रूप कसे आहे व तिचा परिहार कसा करावा."

श्रीसमर्थ म्हणाले, "वासनेचे रूप संकल्पात्मक आहे. व ती कोणत्या तरी वस्तूवर अधिष्ठित असते. ती निव्वळ हवेत नसते. तिला कसला तरी आधार लागतो. स्त्री, पुत्र, घरदार, शेतीवाडी, देश धर्म, समाज, बांधव, एखादे कार्य, एखादी संस्था इत्यादि अनेक वस्तु आहेत. एखाद्यावर प्रेम, कोणाचा द्वेष, असले काही ना काही तरी अधिष्ठान वासनेला लागते. जन्ममरणापासून सुटावयाचे तर जिवंतपणीच इतर वस्तूंवरील वासना काढून ती श्रीराम-समर्थ चरणी जडवावी म्हणजे अंतकाळी तीच वासना प्रबळ होऊन जीवात्म्याचे परमात्म्याशी तादात्म्य होईल." अशा अर्थाच्या अभंगानेच श्रीसमर्थांनी शिष्याच्या प्रश्नाला उत्तर दिले.

अंती पंच भूते पांचासीं मिळाली । वासना राहिली कोणे ठायी ॥१॥
 कोणे ठायी तेव्हां वासना हे राहे । कसे रूप आहे वासनेचे ॥२॥
 वासनेचे रूप सुक्ष्म जाणावे । संकल्प स्वभावे रूप तिचे ॥३॥
 रूप तिचे अंतकाळी कोठे राहे । अनुभवे पाहे आपुलिया ॥४॥
 आपुला संकल्प जये वस्तूवरी । तेथे वसती करी वासना हे ॥५॥
 वासना हे वस्ती करी अगोदर । जवं कळेवर सचेतन ॥६॥
 सचेतन काया कारणी लावावी । वासना गोवावी रामरूपी ॥७॥
 रामरूपी सत्यसंकल्प धरावा । संसार तरावा अवलीळा ॥८॥
 अवलीळा भवसार बोसरे । जरी मनी धरे गुरुवाक्य ॥९॥
 गुरुवाक्ये गती रामदासी झाली । मुक्ति हे लावली सायोज्यता ॥१०॥

प्रश्न किती गहन, पण त्याचे उत्तर किती सुलभ, सहज समजण्यासारखे दिलेले आहे.

याच वासनेने एकदा श्रीसमर्थासारख्या संतावरही आपला पगडा बसविला. त्या प्रसंगाची हकीगत फारच मजेदार पण उद्बोधक आहे.

समर्थाचा नित्याचा क्रम म्हणजे बहुधा ते एकटे एकीकडे भोजनास बसत. एकदा खीर केली होती. खावयाची तितकी खीर समर्थांनी खाल्ली. पण आणखी पाहिजे अशी त्यांना वासना झाली. आपणास अशी वासना व्हावी याचे त्यांना बरे वाटले नाही. वासनेची खोड मोडली पाहिजे असे त्यांच्या मनाने घेतले आणखी खीर मागीतली. शिष्या वेणाबाईंनी वाढली. ती भुरकून 'आणखी वाढा' म्हणालेच. तीही वाढली आणि भुरकली. तरी 'आणखी वाढा' म्हणालेच. वेणाबाईंना थोडे चमत्कारिक वाटले. कारण असे ते कधी मागत नसत. त्यांनी वाढली, ती संपली तरी यांचे 'आणखी वाढा' सुरूच होते. शेवटी खीर ओकून पडली. तरी 'आणखी वाढा' म्हणाले. खीर संपली होती. 'वासने, तुला आणखी खीर हवी ना?' असे म्हणून ओकलेली खीर भुरकून वासनेची खोड मोडण्यास समर्थ तयार झाले. इतक्यात वेणाबाईंनी त्वरा करून ओकारीवर राख टाकली. वासना जिंकलेल्या असाव्या. न जाणो पुढील अभंग समर्थांनी याच प्रसंगाला उद्देशून केलेला असेल.

वोकीता वोकीता मन कंटाळले । राखेने झाकिले सावकाश ॥१॥
 सावकाश तथा कोण अभिलासी । कोणाला असोसी करायाची ॥२॥
 कासयाची आतां वासना घरावी । गोडी विवरावी विषयांची ॥३॥
 विषयांची गोडी कंटाळले मन । नागवले जन असोसीचे ॥४॥
 आसोसीचे जन ते जन्म घेईल । जीवची देईल विषयांसी ॥५॥
 विषयांसी वीट मनापासुनीया । निर्वासना तथा जन्म नाही ॥६॥
 जन्म नाही ऐसे केले देवराये । वासना उपाये सोडविली ॥७॥
 सोडविली देव दयानिधी । तुटली उपाधी सर्व काहीं ॥८॥
 सर्वकाही काही हेचि हे प्रमाण । दासम्हणे खून देव जाणे ॥९॥
 देव जाणे सर्व राहिला विकार । ब्रम्ह निविकार दास म्हणे ॥१०॥

अशी आहे ही वासना.

सद्गुरु नारायण महाराज

— श्री. लक्ष्मण बापूराव रापतवार
किल्ला वॉटर वर्क्स, नांदेड.

* सद्गुरु नारायण महाराज हे एक अवतारी विभूतींपैकी एक होते. त्यांचा जन्म वऱ्हाडप्रांती चंद्रपूर जिल्हातील वणी गावात पौष शुद्ध षष्ठी शके १८३२ रोजी झाला. त्यांचे वडील नरसोपंत वैद्य (ऋग्वेदी ब्राम्हण) होते. सद्गुरु सीताराम महाराज व नरसोपंत हे गुरु बंधू. दोघेही वासुदेवानंद सरस्वतींचे शिष्य. सीताराम महाराजांनी आपल्या गुरुबंधूस एकदा पुत्रदान मागितले. नरसोपंतांनी त्यांचा सर्वात लहान पुत्र नारायण महाराज दान करून संकल्प सोडला. ह्या अवतारी बालकाचे वय अवघे चौदा वर्षांचे होते. तेव्हाच त्यांनी सीताराम महाराजांचा अनुग्रह घेतला. त्यांना प्रत्यक्ष दत्तात्रयाचे दर्शन घडले व त्यांनी माहूरक्षेत्रात धोर अरण्यात कठोर तपश्चर्या करून सद्गुरु कृपा संपादन केली, व लोक कल्याणाच्या कार्याकरिता प्रगट झाले. त्यांचे हजारो शिष्य महाराष्ट्रात आंध्रात, व मध्यप्रदेशात पसरलेले आहेत.

सद्गुरु नारायण महाराजांची राहणी अगदी साधी होती. फक्त एक अंगरखा, धोतर, व पागोटे. एकाद्या खेडूताप्रमाणे त्यांचा पेहराव असल्यामुळे ते कोणी साधू, संत, सद्गुरु आहेत म्हणून लोकांना माहीत होत नसे, व लोकांची उपाधी टाळण्याकरिताच ते त्या वेषात राहत असत. त्यांनी एकांतवास घडावा म्हणून आपले आश्रम वापटी (ता बसमत, जि. परभणी, मराठवाडा) मुक्कामी डोंगरात उभारले होते, व त्यांचे नाव शक्ती ब्रम्हाश्रम असे ठेवण्यात आले. आडरान असल्यामुळे शिष्यांची व भक्तांची जास्त गर्दी होऊ नये म्हणूनच महाराजांनी हे स्थळ निवडले होते. परंतु ज्याच्या मनात सद्गुरुची खरी भक्ती असते, व साधुसंतांच्या दर्शनाची ज्यांना तळमळ लागलेली असते ते कोठेही काटेरी वनात देखील पोहोचतात. त्याचप्रमाणे नारायण महाराज खरे अवतारी पुरुष आहेत याची खात्री लोकांना पटू लागली तेव्हा आपोआपच वापटीच्या डोंगरात देखील भक्तांची रीघ लागली व संसारात त्रस्त झालेल्या लोकांना महाराजांच्या उपदेशाने शांती व समाधान लाभाय्याचे. आश्रमात सकाळी व सायंकाळी प्रार्थना व्हावयाची. गायत्री मंत्राचा जप चालाय्याचा व हवन होत राही. त्यातील ऊदी महाराज भक्तांना प्रसाद म्हणून देत असत. सद्गुरु सच्चिदानंद

साईबाबांप्रमाणेच त्यांची शिकवण होती. ते दुसऱ्याला उद्देशून काही म्हणावयाचे, परंतु ज्याची साक्ष त्यालाच पटावयाची. त्यांनी मुद्दाम म्हणून काही चमत्कार आपण होऊन दाखविला नाही. परंतु आपोआपच भक्तांना ते अधिकारी व साक्षात्कारी संत आहेत याची प्रचिती यावयाची. मृत बालक त्यांच्या नामस्मरणाने जिवंत झाला. बिना पेट्रोलची मोटार चालली, धावती रेलगाडी त्यांच्या आश्रमाजवळ थांबली वगैरे अनेक अनुभव भक्तांना आले आहेत. परंतु त्याचे श्रेय महाराजांनी स्वतःवर कधी येऊ दिले नाही. सद्गुरु सीताराम महाराजांचे नाव घेऊन ते आपल्या निष्ठावान भक्तांस लग्नाकार्याच्या वेळी श्रीफळ देत असत, व तुझे कार्य निर्विघ्न पार पडेल म्हणून सांगावयाचे. एकाद्या वेळेस दिपवाळी निमित्त अथवा एकाद्या समारंभाच्या वेळी जास्त भक्त मंडळी बायकालेकरासमवेत त्या डोंगराच्या ठिकाणी जमा होत असत. महाराज सर्वांना आपआपल्या परीने उपदेश करीत असत. ज्याच्या मनातील भावना त्यासच माहीती व्हावयाची. इतरांना त्याची कल्पना नसावयाची. लोक आनंदाने आपआपल्या घरी परत जात असत. त्यांचा संसार सुखाचा होई, व कुठल्याही संकटात ते सापडले तर सद्गुरु महाराजांचे नामस्मरण केल्याने त्यांचे विघ्न नाहीसे व्हावयाचे. त्यांच्या कृपा दृष्टीने अनेक शिष्यांचा व भक्तांचा उद्धार झाला. त्यांना गोरगरीब व पिडीत लोकांबद्दल जास्त चिंता वाटावयाची. त्यांच्या आश्रमात कुष्ठरोग्याकरिता काही झोपड्या निसर्गोपचाराकरिता बांधून ठेवल्या होत्या. महाराजांची किर्ती दिवसेंदिवस वाढत गेली, व शेकडोच्या ऐवजी हजारो शिष्य मंडळींचा समुदाय झाला. संतांचे कार्य अजबच असते. त्यांना सज्जन व दुर्जन, स्त्री व पुरुष समानच दिसतात. व त्यांच्या उपदेशाने सर्व पापे नाहीशी होऊन दुर्जन देखील सन्मार्गी लागून सद्गुरु चरणी लीन होत व मोक्षप्राप्तीचे अधिकारी बनत. संसार साधून परमार्थ कसा साधावा आणि नित्य व्यवहारात भक्तांनी कसे वागावे हे अगदी साधे व सहजपणाने सद्गुरुंनी शिकविले. परमेश्वराने जे काही दिले आहे त्यात सुख मानून समाधानी वृत्तीने राहण्याची शिकवण त्यांनी दिली. समाधी कालापूर्वी शेवटची गुरु पौर्णिमा परभणी मुक्कामी झाली तेव्हा त्यांनी भक्तांना वांगितले की माझे पाया पडू नका. ह्यात काय पडले आहे. हा देह नाशवंत आहे. माझ्या खडावाचे दर्शन घ्या, व माझ्या उपदेशाप्रमाणे चालत रहा. म्हणून भविष्यवाणी केली. त्यानंतर थोड्याच कालावधीत ते आजारी पडले व ते हिंगोली (जि. परभणी, मराठवाडा) मुक्कामी आपल्या शिष्यमंडळीकडे गेले. त्यांनी आपले समाधीस्थान पडत्या पाण्यात जाऊन शिष्यगणांस दाखवून दिले व हे माझे समाधी स्थान आहे म्हणून

शिष्यांना त्या जागेवर दगड रोवण्यास सांगितले व भाद्रपद शुद्ध ११ शके १८७८ मध्ये ते पंचत्वात लीन पावले. दरवर्षी या तिथीला त्यांची पुण्यतिथी साजरी केली जाते.

मी दहा वर्षांपूर्वी सद्गुरु नारायण महाराजांचा उपदेश घेतला. त्याचे कारण असे झाले की, मी आजारी पडलो. साईसत्चरित्राचे पारायण केले. त्यानंतर माझ्या मेव्हण्याने मला गुरु चरित्राचे पारायण करण्यास सांगितले. पडल्या पडल्या मी त्याचे पारायण केले. तत्पूर्वी मी माझे माय, बाप, कुलदैवत, गुरुवर्य सर्व काही साईबाबाच आहेत असे समजूनच वागलो. परंतु साईबाबांच्या चरित्रात बत्तीसाव्या अध्यायात साईबाबांनी स्वतः एक वणजाऱ्याची गोष्ट सांगून सद्गुरुचे महत्त्व पटवून दिले आहे, व त्यांच्याच प्रेरणेने मी सद्गुरु नारायण माऊलीचा उपदेश घेतला.

शेवटच्या क्षणी सद्गुरु नारायण महाराजांनी आपले वापटीतल्या डोंगरात असलेले शक्ती ब्रम्हाश्रम अस्तित्वात असलेली जागा का बदलली हा एक गूढ प्रश्न आहे. माझ्या पश्चात माझ्या शिष्य मंडळीस, भक्त गणास व लेकरां बाळास कोणत्याही प्रकारचा त्रास होऊ नये म्हणून हे रम्य स्थान त्यांनी निवडले असावे असे वाटते. हिंगोली ही व्यापार पेठ तालुक्याचे ठिकाण आहे. तेथे रेल्वे व एस.टी. दोन्हीची सोय आहे. गावाबाहेर फक्त एक मैलापेक्षाही कमी अंतरावर महाराजांचे समाधीस्थान आहे. त्याच्या जवळच एक खटकाळी मारुतीचे देऊळ आहे व गरजदशाह वलीचा दर्गापण आहे. दर गुरुवार, शुक्रवार, शनिवार व रविवारी ह्या ठिकाणी गावातील बरीच मंडळी दर्शनास येत असते. हिंगोली हे तालुक्याचे ठिकाण, शिर्डी व शेगाव ह्यांचा मध्यबिंदू म्हणण्यास हरकत नाही. महाराजांनी ज्या ठिकाणी समाधी घेतली त्या सर्वेनंबरच्या जमीन मालकाने चार एकर जागा शक्ती ब्रम्हाश्रमास दान करून टाकली. सध्या ह्या ठिकाणी समाधी मंदिराचे काम संपूर्ण झाले आहे. दोन खोल्या पत्र्याच्या भक्त मंडळीस उतरण्याकरता बांधल्या आहेत, नळ व लाईट वगैरेची व्यवस्था आहे. सद्गुरु नारायण महाराजांचे प्रिय शिष्य प. पू. पुरुषोत्तम महाराज (विचोरे गुरुजी) हे सद्गुरुची गादी सांभाळीत आहेत. त्यांनी आश्रमाची चोख व्यवस्था ठेवली असून सद्गुरु नारायण महाराजांचे चरित्र लिखाणाचे काम चालू आहे. हा लेख मी साईबाबा व सद्गुरुच्या प्रेरणेने लिहीत आहे. त्यांच्या चरणी माझे कोटी कोटी प्रणाम !

भक्ती आणि माणुसकी

कु. वत्सला मु. आजगावकर,
पुष्पांजली, बी-३, गोशाळा लेन,
मालाड (पूर्व), मुंबई-६४.

● खरोखर श्री साईबाबांची आम्ही एवढी वर्षे भक्ती करून काय उपयोग ? आमच्या स्वभावात थोडाही फरक पडत नाही. प्रत्येक साईभक्त म्हणवणाऱ्या भक्ताने आपलं आत्मनिरीक्षण, सिंहावलोकन करावं. मी माझच सिंहालोकन करते तेव्हा असं वाटतं मला, वेळ आली की माझा मूळचा स्वभाव एकदम उचल घेतो. माझा मूळचा स्वभाव अत्यंत तापट, वेळ निघून गेली की मला एकदम पश्चात्ताप होतो. ह्या तापटपणाचा !

सत्व, रज आणि तम हे तिन्ही गुण प्रत्येक माणसामध्ये कमीअधिक प्रमाणात असतात. त्यापैकी रज आणि तम यांचं प्रमाण भक्ती करून कमी केलं पाहिजे. याचसाठी संतांचे अवतार असतात. ते ईश्वरी साक्षात्कार करून देतात. आपल्याला मार्ग दाखवतात, पण पुढची वाटचाल आपणच करायची असते.

माणसामधली माणुसकीची जाणीव करून द्यायला साईबाबांसारखे संत अवतार घेतात. आपण परत (पशू) खालंच्या योनीला जाणार नाही याची आपणच खबरदारी घ्यावी लागते. ते अनुभव देतात पण प्रत्येक वेळेला त्यांना हाक मारणे योग्य नाही. ते आपला हात धरून मार्गावर आणून सोडतात. ते आपण त्या मार्गानेच गेलं पाहिजे, आपलं जीवन काळाच्या ह्या अथांग सागरामध्ये अस्तित्वशून्य आहे. त्याला फक्त एका बुडबुड्यापलिकडे किंमत नाही, तरीपण केवढा अहंपणा, केवढी दुसऱ्याला लुबाडण्याची वृत्ती, ही प्रवृत्ती जर साईबाबांची भक्ती करून कमी झाली नाही तर काय उपयोग त्या भक्तीचा ? म्हणजे आपण साईदाराचे याचकच झालो. काहीतरी मागण्यासाठी भक्ती करतो.

आपण आपल्या स्वार्थपेक्षा दुसऱ्याला मदत करणे, दुसऱ्यांची सेवा करणे, ही थोड्या थोड्या प्रमाणात प्रथम सुरू करावी. अशारीतीने स्वार्थ कमी करावा. त्यामुळे मनाची शुद्धी व देहाची शुद्धी व्हायला मदत होते. हे जगाला दाखवण्यासाठीच संत येत असतात. त्यांचा भक्त म्हणवणाऱ्या व्यक्तीने त्यांचा आदर्श ठेवून थोड्या प्रमाणात तरी तशी वृत्ती ठेवावी. तीच त्यांची खरी भक्ती.

मुक्तीच्या मार्गापैकी भक्ती हा एक मार्ग आहे. मुक्तीविषयी बोलायचीसुद्धा आमची लायकी नाही. पण श्री बाबांसारख्या संतांची भक्ती करून आम्ही माणुसकीच्या तरी जवळ गेले पाहिजे. बाबांच्या चरित्रामध्ये काही उदाहरणे बाबांनीच दिली आहेत की बाबांची पूर्व जन्मी भक्ती करणारे जीव कोणी साप, कोणी बेडूक, कोणी शेळ्या असे अतिस्वार्थामुळे झालेले आहेत. हल्ली कोणत्या ना कोणत्या संताची किंवा देवाची भक्ती करणे हे पूर्वीपेक्षा जास्त प्रमाणात आढळते. पण इतर दुर्गुणही पराकोटीला गेलेले आहेत मग आम्ही माणुसकीच्या जवळ जातोय की दूर जातोय हेच समजत नाही.

डॉ. होमी बाटलीवाला परलोकवासी

मुंबईतील एक प्रसिद्ध दानशूर होमिओपॅथिक डॉक्टर श्री. होमी ए. बाटलीवाला यांचे २० मार्च १९८३ रोजी मुंबई मुक्कामी वयाच्या ६८ व्या वर्षी देहावसान झाले. ते १९५२ सालापासून शिरडीस श्रीबाबांच्या प्रत्येक उत्सवास येत, बाबांचे दर्शन घेत व संस्थानाला देणगी दाखल बरीच रक्कम पण इस्पितळ कार्या साठी, रोग्यांच्यासाठी देत असत. 'साईबाबा अकाऊंट' या नावाचे त्यांनी एक बँकखाते पण उघडले होते व त्या खात्यात ते आपल्या प्रॅक्टिस-

मधील प्राप्त मिळकती पैकी काही रक्कम पण टाकत असत. त्यांच्या पश्चात पत्नी, एक पुत्र व दोन कन्यका आहेत. श्रीसाईबाबा मृताच्या आत्म्यास चिरशांती देवोत.

श्रद्धांजली

ह्या मासिकाचे भूतपूर्व कार्यकारी संपादक प्रा. द. दि. परचुरे ह्यांना हृदयविकाराचा जोरदार झटका दिनांक १-६-७३ ला आला आणि त्यातच त्यांचा अंत झाला. जरी प्रा. परचुरे हे मुंबईच्या सिद्धार्थ कॉलेजमध्ये गणित विषयाचे प्राध्यापक म्हणून काम करित होते तरी मराठी व संस्कृत भाषेतील उपदेशपर, अध्यात्मपर व तत्त्वज्ञानपर वाङ्मयाचा त्यांचा व्यासंगही फार मोठा होता. तसेच ते महान साईभक्त होते. त्यामुळे प्रवचन व कीर्तन ह्याद्वारा ते साईभक्तीचा प्रचार अखंडपणे करित असत. श्री साईबाबांच्या चरित्रावर त्यांनी आठ कीर्तने रचली होती. ती शिर्डी संस्थानने "साई कीर्तनमाला" ह्या नावाने प्रसिद्ध केली आहेत. साईसच्चरित सप्ताह ज्या ठिकाणी करावयाचा असतो त्या ठिकाणी करण्यासाठी ही कीर्तने हरिदासांना फार उपयोगी पडतात असा हरिदासांचा अभिप्राय आहे. ती कीर्तने इतकी रसाळ आहेत की त्यांच्यामुळे समग्र साईचरित्र लोकांच्या डोळ्यापुढे त्यांच्याद्वारे उभे रहाते.

लहान मुलांच्यावर केलेले संस्कार जन्मभर टिकतात हे लक्षात घेऊन साईबाबांचे गोष्टीरूप चरित्र प्रा. परचुरे ह्यांनी "मुलांचे साईबाबा" ह्या नावाने मराठीत व "चिल्ड्रेन्स साईबाबा" ह्या नावे इंग्रजीत लिहिले. तेही शिर्डी संस्थानने प्रसिद्ध केले आहे. अन्य भाषिक लोकांना ते इतके आवडले आहे की त्यांच्या इतर भारतीय भाषांतील आवृत्त्या प्रसिद्ध होत आहेत. ह्या पुस्तकाच्या वाचनाने लहानपणापासूनच पुष्कळ मुलांना साईभक्तीचा लळा लागला आहे असे पुष्कळ वडील माणसे सांगतात.

साईभक्तीच्या प्रचारासाठी व प्रसारासाठी प्रा. परचुरे ह्यांनी जे कार्य कीर्तने प्रवचने, पुस्तके, व प्रस्तुतचे मासिक ह्याद्वारे केले त्याकरिता त्यांच्या दहाव्या श्राद्धदिनी दिनांक १-६-८३ ला आम्ही त्यांना कृतज्ञतापूर्वक साईलीलेच्या सर्व वाचक व लेखकांच्या वतीने ही श्रद्धांजली अर्पण करित आहो.

श्री साई संदेश मासिक

श्री साईबाबांच्या प्रचारकार्याला वाहिलेले धार्मिक मासिक "श्रीसाई संदेश" भक्तांच्या प्रतिक्रिया

'श्री साईसंदेश' आंतबाहेर आकर्षक आहे. अंक कसलेल्या संपादकाने तयार केल्यासारखा वाटला. —डॉ. आर. एस. कापडी राजारामपुरी, कोल्हापूर.

श्री साईबाबांच्या जीवनाचे निरनिराळे पैलू दूरदूरपर्यंत पोहचविण्याची जबाबदारी सहाजिकच संपादकीय मंडळीवर पडते. त्यादृष्टीने कर्ते मंडळी सतत कार्यरत रहातील. हे मासिक संग्राह्य व वाचनीय अभिलेख म्हणून गणले जाईल अशी अपेक्षा करणे चुकीचे होणार नाही.

—ना.शंकरराव चव्हाण, नियोजन मंत्री.

कोपरगाव सारख्या तालुक्याच्या ठिकाणी इतकी उत्कृष्ट छपाई होऊ शकते यावर माझा विश्वास नव्हता. श्रीसाईच्या कर्तृत्वभूमीत आपणास हे यश लाभले त्याबद्दल परत एकदा अभिनंदन श्रीसाईसंदेश अंक सुबक आणि श्रीसाईच्या कृपाप्रसादाने विपुल माहितीसाठी नटलेला आहे.

—श्री. पांडुरंग मोरे, बॉम्बे नॅशनल प्रिंटर्स, प्रा. लि. वडाळा

श्री साईसंदेश भक्तीच्या तळमळीतून काढलेले मासिक म्हणजे भक्तांना सात्विक आनंद आहे. मासिकातील लिखाण भक्तांचे चित्त वेधून घेण्या इतके सरस आहे.

"श्रीसाई संदेश" साईसाहित्यात निश्चितच मानाचे स्थान निर्माण करील.

—श्री. रमेश डी. चव्हाण, नवापूर, जि. धुळे

आपने श्री साईबाबाके संदेश को फैलाने के लिये श्री साईसंदेश मासिकका प्रकाशन करके हम साईभक्तों, लेखकों, और कवियोंपर बडा उपकार किया है। मासिक बडा सुंदर, लेख और कवितायें भक्तीप्रधान भावनात्मक दार्शनिक है ; भगवान साईबाबा आपको यश दें ।

—प्रा. गुंडेराव पटवारी, एन. एफ. जे. कॉलेज, बिदर, कर्नाटक

श्री साईसंदेश मासिक साईभक्तांना आवडेल असेच आहे.

श्रीसाईबाबा व त्यांच्या समकालीन संतावर लिखाण करण्याचा उपक्रम स्तुत्य आहे.

—दैनिक "नवाकाळ" मुंबई.

श्री साईभक्तांच्या नावाची सूची (डायरी) साठी भक्तांनी संपूर्ण पत्ता, व्यवसाय, अनुभव पाठवावा.

सवलतीची वार्षिक वर्गणी रु. ३०।—

संपर्क : अशोक खांबेकर, संपादक "श्रीसाई संदेश"

कोपरगाव ४२३६०१ जिल्हा — अहमदनगर

ध्यानी मनी तेच स्वप्नी व दर्शनी

— सौ. कमल बी. रेखी
सरकारी कर्मचारी वसाहत,
बांद्रा (पूर्व), मुंबई-५१.

● खाली दिलेला अनुभव माझ्या मातोश्री श्रीमती कृष्णाबाई उर्फ माजी मु. ढेपे यांना प्रत्यक्ष आला असून, त्यांच्या शब्दात मी लिहून पाठवित आहे. कारण त्या ८२ वर्षांच्या असून त्यांच्या अधू दृष्टीने लिहिणे होत नाही. त्या गेली २५ वर्षे माझ्याचकडे आहेत.

आमच्या कुटुंबात नियमितपणे झोपण्याच्या अगोदर श्रीसाई स्तवन-भजन वगैरे असते. मी व आई व इतर कुटुंबीय स्नानानंतर साईस्तोत्र वाचतोच. गेल्या मुमारे सहा महिन्यांपूर्वी रात्रीच्या भजनानंतर माझ्या आईने बाबांना नमस्कार करून मनात म्हटले की, बाबा मला आपले प्रत्यक्ष दर्शन होईल का ? त्याच रात्री नंतर पहाटेच्या वेळी माझ्या आईला साईबाबांच्या फोटोच्या खाली बाबांची मूर्ती मिक्षेसाठी निघालेल्या स्वरूपात दिसली. तिला खूप आनंद झाला. ती मनात म्हणाली, “बाबांना काय भिक्षा घालावी. ?” तिने दुसऱ्या खोलीत जाऊन ताटात तांदूळ घेऊन बाबांना ती भिक्षा घालू लागली. त्यावर ते म्हणाले, “भिक्षा कशाला ? बरे आणलीस तर घाल” मग आईने त्यांच्या झोळीत भिक्षा घातली व नमस्कार केला. पायावर डोके ठेवताना ती देहभान विसरून गेली. सकाळी उठल्यानंतर हा दृष्टांत तिने मला सांगितला. मी म्हणाले, “अग तुला, प्रत्यक्ष बाबांनी दर्शन दिले. नित्यक्रमानुसार ज्या हॉलमध्ये आम्ही झोपतो व जेथे बाबांचा फोटो आहे. तो हॉल मी साफसूफ करू लागले. फोटोच्या खालची जागा साफ करताना तेथे तांदळाचे दाणे पडलेले प्रत्यक्षात आढळून आले. आईने सांगितलेल्या दृष्टांताची सत्यता पटली. ते दाणे आम्ही डबीत भरून देव्हान्यात ठेवले व नियमाने त्याची पूजा करतो. अशा तऱ्हेने बाबांनी प्रत्यक्षात येऊन आईला दर्शन दिले व तिची इच्छा पूर्ण केली.

खरोखर ध्यानी मनी तेच स्वप्नी व दर्शनी हे खरे नाही असे कसे म्हणावे ?

माझी साईमाऊली

- सौ. विजया सुधीर करंडे

६-१४८, ओ.एन.जी.सी. ऑफिसर्स फ्लॉटस्,
रूपनगर, बांद्रा, (पूर्व)
मुंबई-४०० ०५१.

● माझे मामा हरद्याचे श्री. गणपतराव नाईक ह्यांच्यामुळे आमच्या कुटुंबातील सर्वांना श्री साईबाबांची ओळख झाली. माझे मामा, जवळ जवळ १९५२-५३ साली त्यांना बाबांनी प्रत्यक्ष दर्शन दिल्यापासून शिरडीला न चुकता जातात. ते सदैव साई चिंतनात रममाण असतात. आमच्याशी बोलताना ते नेहमी बाबांच्या अगाध लीलेबद्दल सांगत असतात. बाबा सर्वत्र अव्यक्तरूपाने वावरत असतात, व तुमच्या कळकळीच्या हांकेला ते लगेच धावून येतात असे ते नेहमी म्हणतात. माझी सौ. मामी तसेच आई-वडिल सर्वच साईभक्त. असे सर्व वातावरण असल्यामुळे साहजिकच बालपणापासून आम्ही बहिण भावंडे पण साईबाबांची आपापल्या परीने भक्ती करू लागलो. कुठेही जाण्यापूर्वी बाबांना नमस्कार करून व त्यांचा अंगारा लावल्याशिवाय आम्ही घराबाहेर पडत नाही.

माझ्या आतापर्यंतच्या आयुष्यात प्रत्येक अडीअडचणीच्या वेळी मला बाबांचा फार मोठा आधार वाटत आला आहे. माझ्या सगळ्या इच्छा बाबांनी पुऱ्या केल्या आहेत. मला कितीतरी लहान-मोठे अनुभव आले आहेत. त्यावरून साईबाबा किती दयाळू कृपाळू आहेत हे दिसून येतं.

१९७६ साली माझी आई आजारी झाली होती. घरगुती उपचार झाले. फॅमिली डॉक्टरचे औषध झाले, पण तिच्या दुखण्याला आराम मिळत नव्हता व रोगाचे निदान पण होत नव्हते. त्यावेळी एके दिवशी पहाटे मी झोपेत असताना “आईला अमक्या हॉस्पिटलमध्ये ने’ असे कुणीतरी माझ्या कानात सांगितले. माझ्या आईला ते पटले नाही. पण शेवटी त्याप्रमाणे दाखवल्यावर रोगाचे निदान बरोबर झाले, व योग्य तो औषधोपचार झाल्यामुळे बाबांच्या कृपेने तिच्या प्रकृतीत तेव्हा सुधारणा झाली. ही ‘कानगोष्ट’ सांगणारे बाबांशिवाय अर्थात दुसरे कोण असणार ?

माझी आई सौ. सरला धामापूरकर (नागपूर) ही पण अतिशय साईभक्त होती. ती पुण्यवान होती. तिचा मृत्यू पण थोड्याशा आजारपणात ता. १०-१२-१९८१ ला दत्तजयंतीसारख्या पवित्र दिवशी (तोच तिचा जन्मदिवस पण होता) झाला. मला इकडे तिच्या आजारपणाची काहीच खबर नसल्याने व अचानक ही दुःखाची बातमी समजल्याने मी अतिशय दुःखी झाले. दुःखाने अक्षरशः वेडी झाले. मी माझ्या बाबांवर पण रागावले. ज्या बाबांनी पांच वर्षांपूर्वी माझ्या आईला मोठ्या दुःखण्यातून वाचवले होते, ज्यांनी प्रत्येक वेळी माझे गाऱ्याणे ऐकले होते, ज्यांच्या कृपेने माझे सर्व व्यवस्थित झाले, त्यांनी मला माझ्या लाडक्या आईवद्दल काहीच कसे सुचवले नाही? माझ्याकडून काय अपराध घडला असावा? जर मला आईच्या आजाराचे आधी समजले असते तर मात्र माझ्या कळकळीच्या विनवणीला बाबांना नेहमीप्रमाणे धावून यावे लागले असते, व माझ्या आईला वाचवावे लागले असते. मी माझ्या माहेरच्यांवर - स्वतःवर खूप रागावले, पण? "ह्या विश्वाचा कारभार ठीक चालण्यास जन्म-मृत्यूचे चक्र तर चालायलाच हवे.", या जगात जन्मलेला माणूस हा कधी ना कधी मरणारच. कोणीही अमरपट्टा घेऊन आलेला नाही. तुम्हा आम्हाला पण एक दिवस या जगातून जायचेच आहे. तुम्ही आई इतकी पुण्यवान होती की तिला-दत्तजयंतीसारख्या चांगल्या दिवशी, जास्त त्रास न होता, सौभाग्याचे मरण आले, असा उपदेश मला माझ्या मामांनी केला. जणूकाही साईबाबांनी त्यांच्या तोंडून माझे सांत्वन केले.

आता हल्लीची गोष्ट सांगते. माझ्या वडिलांची-त्यांना आम्ही नाना म्हणतो. अंगठी ते उन्हाळ्यात माझ्याकडे आले असताना हरवली. एके दिवशी रात्री, त्यांच्या बोटातून अंगठी पडल्याचे लक्षात आले. कुठे पडलो काहीच अंदाज येईना. आंघोळीच्या वेळी मोरीतून तर गेली नसेल वगैरे अनेक विचार माझ्या मनात आले. मी चटकन् साईबाबांच्या फोटोवर डोके टेकले व म्हटले, "देवा, नानांची अंगठी मिळू दे. मी ही घटना साईलीलेत लिहून पाठवीन." आणि हे म्हणून मी वळले असेन तर माझी दृष्टी बेसिनच्या खाली पडलेल्या अंगठीकडेच प्रथम गेली. बाबांची ही लीला बघून तर मी अतिशय थक्क झाले. माझे हृदय आनंदाने - भक्ती - श्रद्धेने भरून आले. खरंच ही साईमाऊली किती कृपाळू दयाळू आहे. तिचे गुणगान गाण्यास माझे शब्द अपुरे पडतात. अशा बाबांची कृपादृष्टी तुम्हा-आहां सर्वांवर सतत राहो अशी प्रार्थना करून हा लेख संपवते.

महाराष्ट्रामधील प्राचीन सुप्रसिद्ध दिगंबर जैन अतिशय क्षेत्र-पैठण

० महाराष्ट्रात पैठण नगरीला एक खास वैशिष्ट्यपूर्ण स्थान आहे. शककर्ता शालिवाहनाची राजधानी, संत एकनाथांची कर्तृत्वभूमी यासाठी पैठण प्रसिद्ध आहेच. याखेरीज जैन धर्मियांच्या बाबतीतही पैठणला महत्त्व आहे. विशेषतः दिगंबर जैनांची काशी म्हणून पैठणचे महत्त्व उल्लेखनीय व लक्षणीय आहे.

महाराष्ट्र ही संतांची भूमी आणि मंगल पवित्र तीर्थ क्षेत्राची गंगोत्री आहे. क्षत्रियांना वीररसाची स्फूर्ती देणारी व संतांना आध्यात्मिक सर्वोच्च शिखरावर चढवणारी या पवित्र भूमीत अत्यंत प्राचीन आणि विश्वविख्यात शालिवाहन (सातवाहन) जैन राजाची राजधानी (प्रतिष्ठान) पैठण. दिगंबर जैनांची काशी पैठण या नावाने ख्याती आहे. मराठवाड्यातील औरंगाबाद शहरापासून दक्षिणेकडील साधारणतः ३२ मैलांवरिल श्री दिगंबर जैन अतिशय क्षेत्र पैठण हे जैनांचे अतिप्राचीन पवित्र श्रद्धास्थान. येथे जैनांचे २० वे तीर्थंकर भ. मुनी सुव्रत-नाथांची अत्यंत प्राचीन मूर्ती केवळ वाळूने राजा खरदूषणने तयार करून प्रतिष्ठित केली असून मर्यादा पुरुषोत्तम भ. रामचंद्रजीने मोठ्या उत्साहाने पूजा केली असा उल्लेख आढळतो. मूर्ती चमत्कारयुक्त दार्शनिय मनमोहक आणि भक्तांचे मनोवांछित फल पूर्ण करणारी असून मंदिराच्या भुयारात पूर्वाभिमुख अशी प्रतिष्ठित केली आहे. मूर्तीचे आकर्षणच इतके आहे की, सारखे पहात राहिलं तरी मनाची तृप्ती होत नाही. या अप्रतिम भव्य मूर्तीचे दर्शन घेताच ही मूर्ती अतिप्राचीन चतुर्थकालीन असली पाहिजे याची खात्री पटते. या अतिशय चतुर्थकालीन मूर्तीची निर्मिती कथाही तशीच अद्भूत आहे.

प्राचीन ऐतिहासिकता

भगवान रामचंद्राचा काळ होता. राजा खरदूषण आपल्या राणीसह वनक्रीडा करण्यासाठी दंडकारण्यात आले. दंडकारण्यातील ते रमणीय वातावरण त्यांना आकर्षक वाटले. संध्याकाळ झाली तरी त्यांना परत राजधानीकडे जावे असे वाटेना. मुक्काम दंडकारण्यातच पडला. दुसऱ्या दिवशी प्रातःविधी आटोपून

राजाराणीसह फिरावयास निघाले. दंडकारण्यच ते ! विविध वृक्ष राजानी नटलेला तो परिसर अनेक वनचरांनी समृद्ध असा भाग. फिरता फिरता दुपार केव्हा झाली ते राजाला समजलेच नाही. मुक्कामापासून बरेच ते दूर आलेले, राजाराणीला कडकडून भूक लागलेली. परंतु मुक्कामाकडे जावे तर ते बरेच दूर. जिनदर्शन घेतल्याशिवाय अन्न ग्रहण करावयाचे नाही ही प्रतिज्ञा. राजाला मोठी चिंता निर्माण झाली. जिनदर्शन तर व्हावयास पाहिजे. आजूबाजूस जिन प्रतिमा असणे अशक्यच. दंडकारण्य ना ते. तेथे ना नदी नाले चहुबाजूंनी रंगीबेरंगी पुष्पलता पसरलेल्या. झाडेझुडपे याशिवाय दुसरे काय असणार ! ते ज्या ठिकाणी आले ते प्रतिष्ठानच्या गोदानदीचे मंगल पवित्र पात्र. त्यादिवशी दोघांनी उपवास केला. गोदातीरी मुक्काम झाला. प्रधानजी व सैनिक शोधत तिथे आले.

प्रातःकाली उषाच्या आगमनप्रसंगी चहूकडे निसर्गरम्य वातावरण सुगंधित झाले. राजाच्या मनात एक विचार आला. या पवित्र निसर्गरम्य ठिकाणी आपण भगवंताची मूर्ती तयार केली तर आपला विचार राजाने राणीला व प्रधानाला बोलून दाखविला. दोघांना अत्यंत आनंद वाटला. मग काय ? झटपट राजाने नदी पात्रात जाऊन वाळू आणली व विशालकाय मूर्ती करण्यात मग्न झाला. थोड्याच वेळात अर्धपद्मासन, ध्यानस्थ विशालकाय अप्रतिम वाळूची मूर्ती तयार झाली. भ. मुनीसुव्रतनाथ तीर्थकारांचे तो तीर्थाचा काळ. तयार केलेल्या मूर्तीस श्री १००८ मुनी सुव्रतनाथ भगवंताची प्रतिष्ठापना करण्यात आली. राजा खरदूषणाने राणीसहित दर्शन घेतले. मोठ्या समारोहाने यथाविधी पूजा अर्चा केली. नंतर राजाराणीने भोजन केले, राजा खरदूषण आपल्या राणीसह राजधानीत परतले. गोदातीरच्या त्या ठिकाणी अप्रतिम भव्य सुंदर जिन चैत्यालय बांधण्याची आज्ञा दिली. भव्य जिनमंदिर बांधण्यात आले. तीच आज प्रतिष्ठान पैठण शहरातील भुयारातील शनिग्रह तीर्थंकर अरिष्ट निवारक मूलनायक श्री १००८ मुनीसुव्रतनाथ जैनाचे विसावे तीर्थंकर भगवंताची मूर्ती लाखो वर्षे झाली आजही ही मूर्ती अप्रतिम दिसते.

मुंबई येथील ऐल्लक पन्नालाल सरस्वती भुवनमध्ये द्विज विश्वनाथलिखित एक गुटिका आहे. त्यात तेरा छप्पम छंद आहेत. सर्व क्षेत्राबरोबर पैठण क्षेत्राचेही वर्णन त्यात आढळते. त्याचप्रमाणे नाथुराम प्रेमी लिखित जैन साहित्य और इतिहास या ग्रंथात पान ३४५ व ४६५ वर प्राचीन प्रतिष्ठान म्हणजे सध्याचे पैठणच असून जिवंत सामिमुनीसुव्वय 'याप्रकारे जीवित स्वामी मुनी सुव्रतनाथ भगवंताची प्रतिमा प्रगट झाल्याचा उल्लेख आढळतो.

प्रसिद्ध इतिहासतज्ञ प्रा. रा. श्री. मोरवंचीकर, जैन संस्कृतीच्या संदर्भात या लेखात लिहितात की गोदावरी काठीच पैठणच्या परिसरात अश्मयुगीन मानव राहत असल्याचे ऐतिहासिक पुरावे आता विपुल प्रमाणात उपलब्ध झाले आहेत.

दक्षिणेकडील सर्व धार्मिक व सांस्कृतिक चळवळींचा उगम पैठण येथूनच झाला असे म्हटल्यास अतिशयोक्ती ठरणार नाही. जैन, हिंदु, बौद्ध, हे पुरातन धर्म असून त्यांचा प्रतिष्ठानशी अगदी निकटचा संबंध आहे. या धर्मांचा दक्षिणे-मध्ये प्रसार झाला, व पैठण हे या कार्याचे केंद्र होते. दक्षिण भारताच्या जैन प्रसारामध्ये पैठणचे महत्व आगळेच आहे. कारण, सम्राट चंद्रगुप्त मौर्याच्या कालखंडातच पैठणचा जैन धर्म सांप्रदायाशी निकटचा संबंध आला व या काळात पैठण हे जैन धर्माचे एक महत्त्वाचे केंद्र म्हणून विकसित झाले.

जैन परंपरेनुसार प्रसिद्ध आचार्य भद्रबाहू हे चंद्रगुप्त मौर्याच्या समकालीन होते. श्रवण बेलगोळला जाताना काही दिवस पैठणला वास्तव्य केल्याचा उल्लेख मिळतो.

एका पौराणिक सत्य कथेच्या आधारे शककर्ता जैन सम्राट शालिवाहन मुप्रसिद्ध माधनंदी आचार्यांचे पुत्र होते. अशा प्रकारचा उल्लेख दिल्लीहून प्रकाशित सन्मती संदेश मासिक वर्ष १७ अंक नंबर ६ मध्ये 'शालिवाहन शक का प्रारंभ कैसे' या लेखात श्री. सि. 'हू कम जैन 'कंचन' मऊरानी पुरकर यांनी केला आहे.

जैनांचे अनेक ग्रंथांमध्ये पैठणचे उल्लेख विपुल प्रमाणात आले आहेत व या उल्लेखाद्वारे पैठणशी अनेक ऐतिहासिक व सत्यदंतकथांचे संबंध जोडण्यात आले आहेत.

प्राचीन साहित्यात बृहत्कल्प सूत्रभाष्य, इत्यादी तसेच जिनसेनाचे आदि-पुराण, जैन, रामायण प्रबंध चिंतामणी या विविध प्रवार्चीन साहित्यात पैठणचा उल्लेख मिळतो.

हरिवंश पुराण, पद्मपुराणातही दंड करण्यात प्रभू रामचंद्राचा विहार झाला. त्यावेळी त्यांनी सीता लक्ष्मणासह या प्रतिमेची पूजा केल्याचा उल्लेख आढळतो.

मूळ प्रतिमा आजही भुयारातच आहे. अनेक चमत्कार नि सातिशयता यामुळे ही प्रतिमा जैनांची आराध्यदेवता ठरली आहे.

आपण इतिहासात मोगल राजांनी हिंदू धर्माचा न्यास करण्यासाठी हिंदूंच्या ऐतिहासिक धार्मिक स्थळांचा नायनाट केल्याचे वाचतो. त्याचे प्रत्यंतर भारतातील इतर ठिकाणाप्रमाणे या भागात आजही पहावयास मिळते. सुप्रसिद्ध एलोरा अजिंठा या प्राचीन ठिकाणच्या शिल्पकलेचा त्यांनी केलेला विध्वंस सर्व परिचित आहे. अशा प्रकारच्या विध्वंस करून मोगल राजांनी आपली अपुरी आकांक्षा पुरी केल्याचे दाखले आजही पहावयास मिळतात. त्यांच्या दृष्टीपासून हे नयनरम्य तथा अतिशय ठिकाण सुटणे अशक्यच. त्यांच्यापैकी अनेक सरदारांनी या अतिशय क्षेत्राची नासधूस करण्याचा प्रयत्न केला, परंतु, मंदिराच्या परिसरात आल्यावर त्यांची दृष्टीच नाहिशी होत असे. हे या प्राचीन प्रतिमेचे अतिशयच नाही का ? पंढण नगरीत हे मंदिर अखंडित आजही पहावयास मिळते.

मध्य युगातील सुप्रसिद्ध जैन चिमना पंडितची कथा अद्भूत आहे. प्रातःकाळची वेळ, गोदातीरचे रम्यस्थान, चिमना पंडित, एकनाथ महाराज व मौलाना हे तिघे मित्र नेहमीप्रमाणे तत्वचर्चा करीत बसलेले. तीनही भिन्न धर्मा असले तरी त्यांची अतूट मित्रता. एकनाथ महाराजांचा तो काळ परमसहिष्णु म्हणून त्यांचा बोलबाला. जिनभक्त चिमना पंडित यांची जिन धर्मावर जिन वचनावर निश्चळ श्रद्धा. मौलवीसाहेब मुसलमान धर्माचे कट्टर. परंतु तत्वचर्चेसाठी ते कधी गोदातीरी येत आणि मनसोक्त धार्मिक चर्चा करीत.

अशाच एका अमावास्येला तिन्ही मित्र गोदातीरी चर्चा करीत असता एकनाथ महाराजांनी तिथीबद्दल चिमना पंडिताला प्रश्न केला. सहजपणे पंडिताचे तोंड आज पौर्णिमा असल्याचे बोलून गेले. दोघा मित्रांना आश्चर्य वाटले. एवढा जिन धर्म भक्त, सत्यवचनी पंडित आज अमावास्या असतांना पौर्णिमा असल्याचे म्हणतो. आश्चर्य वाटले. दोघांनी त्यांना पुन्हा विचारले पण एकवचनी पंडितची चूक लक्षात आली तरी निश्चून सांगितले आज पौर्णिमाच आहे.

घटना साधारण ३००-३५० वर्षांपूर्वीची आपण पौर्णिमा असल्याचे बोलून तर गेलो, पण जर आज शुभ्र चांदणे पडले नाही तर आपल्या धर्माचो चेष्टा होईल. हे शक्य चिमना पंडितांना बोलू लागलं. काही झालं तरी आपण बोललेलं खरं झालंच पाहिजे. परंतु ती गोष्ट अशक्य कोटीतील आहे याची त्यांना पूर्ण जाणीव होती. तरीही त्यांचे आतलं मन त्यांना सांगत होतं आपण बोललेलं खरं

होईलच. फक्त आपण मूलनायक श्री. १००८ मुनिसुव्रत भगवंताची आराधना करावयास पाहिजे. त्यांचे शिवाय या संकटातून सुटका होणे अशक्यच आहे.

सकाळी नऊ चा सुमार. चिमना पंडित जिनमंदिर भुयारामध्ये भगवंताच्या प्रतिमेसमोर ध्यानस्थ बसून आराधना करीत आहे. भगवंताची स्तुती करीत आहे. संकट निवारण महामंत्र ग्रामोकार मंत्राचं अखंड उच्चारण चालू आहे. वेळेचं भान नाही. दिवस केव्हा संपला नि रात्र केव्हा सुरू झाली याची त्यांना सुध नाही. एकच ध्यास. भगवंतांची आराधना. महामंत्र नमोकारमंत्राचा जप, आणि काय आश्चर्य! घडघडीत अमावास्येची रात्र असतांना टिपूर शुभ्र चांदणं पडलं आहे. चंद्राच्या शीतल प्रकाशात सारा परिसर न्हाऊन निघाला आहे. परिसरातील प्रत्येक जण एकमेकाकडे प्रश्नांकित नजरेने पहात आहे. आज अमावास्या असताना पिठासारखं स्वच्छ चांदणं पडलं होतं. केवढी ही सातिशयता ! केवढी ही धर्म प्रभावना !!!

वर्तमानकाळात शनि अमावास्येला व पौर्णिमेला या मंदिरातील भुयारामध्ये रात्री १२ च्या सुमारास आपोआप घंटानाद होतो व सुगंध धूर निघताना दिसतो. शनि अमावास्येला हजारांच्या संख्येने यात्रेकरू भगवंताच्या दर्शनाकरिता येत असतात. पूजा आराधना करून मनोवांछित फळ प्राप्त करून घेतात.

या जीर्ण शीर्ण प्राचीन जिनाळ्याचा जीर्णोद्धार होणे अत्यावश्यक होते. तसा योगायोगही घडून आला. सन १९५८ मध्ये प. पू. तपोनिधी प्रातःस्मरणीय श्री. १०८ मुनि सुपाश्र्वसागर महाराजांचे पैठण येथे क्षेत्राच्या दर्शनाकरिता आगमन झाले. जिनाळ्याची अवस्था पाहून पूज्य महाराजांचे मन व्यथित झाले. त्यांनी या जिनाळ्याचा जीर्णोद्धार करून जिनाळ्याचा संपूर्ण कायापालट करण्याचा संकल्प केला. त्यांना प.पू. श्री. १०८ मुनि आर्यनंदी महाराजांचा पूर्व काळ या भागात व्यतीत झालेला. अनेक त्यागी गणांनी व समाजातील प्रतिष्ठित दानवीर लोकांनी या कार्यात भाग घेतला. तनमनधनांनी साथ दिली. लाखो रुपयांचे दान जमा झाले. अल्पावधीत या जिनाळ्याचा जीर्णोद्धार झाला.

संगमरवरी चैत्यालय, विशाल महाद्वार, जयपूरकडील कुशल कारागिरांनी केलेले गगनचुंबी कलापूर्ण शिखर, तीर्थरक्षा कमेटीचे महामंत्री दानवीर सेठ हंद्राबाद निवासी यांनी आपल्या पूज्य मातोश्रींच्या प्रेरणेने बांधलेले उत्तुंग संगमरवरी

कलापूर्ण मानस्तंभ दर्शकाचे चित्त वेधून घेते. अनुभवी कुशल कारागिरांच्या मार्गदर्शकाचे निगराणीखाली संपूर्ण काम झाले. असल्यातुळे न्यूनता कोठेही दिसून येत नाही. क्षेत्राचे दर्शन घेतल्यानंतर क्षणभर संसार पाशातून अगदी वेगळ्या ठिकाणी आल्यासारखं वाटतं. इतकं मनोज्ञ नि चित्ताकर्षक काम क्वचितच कोठे पहावयास मिळते. या अतिशय क्षेत्राचा संपूर्ण कायापालट सन १९६४ ला पंच-कल्याणिक महोत्सव अभूतपूर्व उत्साहाने साजरा झाला. लाखोंच्या संख्येने यात्रेकरुंनी या महोत्सवात भाग घेतला होता. प्रतिवर्षी चैत्र शु. १५ ला क्षेत्राचा वार्षिक यात्रा महोत्सव साजरा होतो. महाराष्ट्र व इतर प्रांतातून हजारांच्या संख्येने भाविक लोक येऊन क्षेत्राचा वार्षिक यात्रा महोत्सव साजरा करतात. तीर्थ वंदनाचे महान पुण्य पदरात पाडून घेतात.

अंतर्यामी

—श्री. पां. वा. भुतकर

२३।१६७५, अभ्युदयनगर, काळाचौकी,

मुंबई-४०० ०३३.

० साईबाबा कोठे आहेत ? असा प्रश्न बरेच लोक विचारतात. पण साईबाबा कोठे नाहीत ? असा प्रश्न विचारणारा क्वचितच एखादा. वास्तविक पहाता श्रींचा देह हा ज्या समाधीखाली आहे त्याच मंदिरात साईबाबा आहेत असे म्हणणे म्हणजे सर्वार्थाने चूक आहे. कारण -

माझा देह जरी इकडे ।

तुम्ही साता समुद्रा पलिकडे ।

तुम्ही काही करा तिकडे ।

जाणीव मज तात्काळ ॥

यावरून साईंची सर्वगामित्वाची खात्री पटते. मग समाधी हेच बाबांचे वसतीस्थान आहे हे म्हणणे चूकच आहे. याची खात्री पटते. देवांचा परमप्रिय बालभक्त

प्रल्हादाला त्याचे वडिल हिरण्यकश्यपूने विचारले, "तुझा परमेश्वर आहे तरी कुठे?" त्यावर प्रल्हादाने दिलेले समर्पक उत्तर, "बाबा, देव नाही कुठे? तो सर्व चराचर व्यापून उरला आहे. तो सजीवात आहे, तसाच निर्जीवात देखील आहे. सर्व लोक भरून तो उरला आहे." तद्वतच बाबा कोठे आहेत तेही ऐका -

कुठेही जा दुनियेवर ।

मी तो तुम्हांबरोबर ।

तुम्हा हृदयीच माझे घर ।

अंतर्यामी तुमचे मी ॥

साईबाबा हे प्रत्येकाच्या हृदयातच वास्तव्य करून आहेत. म्हणून फक्त साई-मंदिरातच साईबाबा आहेत असे नव्हे तर ते सर्व प्राणीमात्रात आहेत. ते नित्य तुम्हा आम्हांबरोबरच आहेत. मनुष्य पृथ्वीतलावर कोठेही असला तरी त्याचे हृदय हे नहमी त्याच्याबरोबरच असते. त्याप्रमाणेच साईबाबा हे ही तुमच्या-बरोबरच आहेत.

अशा तऱ्हेने साईबाबा हे सर्व प्राणीमात्रांमध्ये असल्यामुळे त्याचे पूजन करणे सोपे आहे. त्यासाठी तुम्हास कोठे दूर जावयाचे कारण नाही. तुमच्या तसेच इतरांच्या हृदयात असणाऱ्या या साईबाबांना मनोमन नमन करा. सर्व भूत-मात्रावर प्रेम करा. त्यांची सुख-दुःखे समजाऊन घ्या. त्यांना शक्य ती मदत करा. हे केल्यास साईबाबा, आपणांवर आपोआपच प्रसन्न होतील. भुकेलेल्यास अन्न द्या, तहानेलेल्यास पाणी द्या. दुःखितांचे सांत्वन करा. शक्य तितके त्यांचे दुःख कमी करण्याचा प्रयत्न करा.

ऐसा तुम्हा हृदयस्थ जो मी ।

तयास नमा नित्य तुम्ही ।

भूतमात्रांच्याही अंतर्यामी ।

तोच तो मी वर्ततो ॥

दीन दुबळ्यांचे दुःख जो जाणेल, मनोभावे दुःखपिडीतांची सेवा जो करेल, तोच खरा साईबाबांचा भक्त. दुःख दुसऱ्याचे जाणावे । त्यातील आपण वाटून घ्यावे ही ज्याची मनोवृत्ती असेल तोच साईबाबांचा आवडता भक्त. जो तन मन धनाने साईचरणी विरून गेला आहे अशा निष्काम भक्ताकडून गोरगरिबांची सेवा घडेल. त्यागातच खरे सुख आहे. हे बहुतेक सर्व संतांचे बोल आहेत. अशा भक्तांवर संकट

बाल्यास साईबाबा त्यांच्यामागे दीपस्तंभासारखे उभे राहून त्यांचे दुःख निवारण करतील. यात मुळीच शंका नाही. त्यासाठी श्रींच्या चरणी भाव मात्र पाहिजे.

तुम्ही कोणी कुठेही असा ।
भावे मजपुढे पसरिता पसा ।
मी तुमच्या भावासारिका ।
रात्रंदिन उभाच ॥

खरा विश्वमानव

श्री बसवेश्वर

० एके काळी मनुष्य म्हणजे अखिल जगताचा नागरिक ही कल्पना संस्कृतीचा बिंदू मानला जात होती. आजच्या अंतराळयुगाला मात्र 'विश्व मानव' ही कल्पना अधिक प्रिय वाटते. पण खरोखरच 'विश्व-मानव' आजचा आहे का ? तो तर वेद काळाइतका जुना आहे. आंग्लकवी कीटस् म्हणतो त्याप्रमाणे, ज्ञान ज्ञान म्हणजे काय ? तर जे आपण मुळात जाणतच होतो, त्याची केवळ स्मृती— पुन्हा होणारी जाणीव !

विश्वमानव म्हणजे कोण ? आपल्या कल्पनेप्रमाणे अर्थातच असा मानव की, ज्याचं हृदय हे विश्वाइतकं विशाल आहे, ज्याच्या मनाची झेप अेवढी उंच आहे की, ब्रम्हांडाचा पसारा त्याच्या अेकाच नजरेत मावू शकतो. दैनंदिन आयुष्य जगताना प्रत्येक क्षणी त्याचा सूर त्या विश्वात्मकाशी जुळलेला असतो. पृथ्वीच्या पाठीवरचा कोणताही बिंदु त्याला स्वतःच्या घरासारखाच भासतो. मग तेथले हवा-पाणी आणि वातावरण कसेही असो त्याचा आत्मा हा सर्वज्ञानी असतो.

आत्म्याच्या या ज्ञानीपणात इतरही अनेक गोष्टी अंतर्भूत आहेत. असाच आत्मा इतर मानवांशी, पशुपक्षांशी, वृक्षवेलींशी, एवढेच काय दगड-धोंड्यांशी देखील एकरूप होऊ शकतो, समरस होऊ शकतो. खरा विश्वमानव तो की जो अखिल विश्वाशी एकतान, एकरूप, एकसूर झालेला आहे.

कर्नाटक भूमिला अतिशय अभिमान वाटावा अशी गोष्ट म्हणजे या भूमीनं बाराव्या शतकात अशा अेका विश्वमानवाला जन्म दिला, ज्याची दृष्टी दूरवर स्वच्छपणे पोहोचू शकत होती. मनुष्याच्या खाजगी आणि सार्वजनिक दोन्ही, तऱ्हांच्या आयुष्यात त्याची ही ब्रम्हाशी अेकरूपता साधावी असा त्यांनी प्रयत्न केला. अल्लमप्रभू हे जर त्यांच्या काळातले “दैवी पुरुष” अवतारी असतील तर, श्री बसवेश्वर हे “विश्व-पुरुष” होते. त्यांचे अेकमेकाशी सख्य आणि सहकार्य हे कृष्णार्जुनांच्या सख्य आणि सहकार्याइतकंच अर्थपूर्ण आणि महत्त्वाचं होतं. या उत्तम पुरुषांच्या युतीनं आपल्या दैदीप्यमान प्रकाशानं आकाश आणि तसेच कर्नाटक भूमी व आसपासचा प्रदेश उजळून टाकला, तो काळ फार मोठा भाग्याचा होता.

बसवेश्वरांना त्या काळी प्रचलित असणाऱ्या नाथ पंथाचा फोलपणा कळलेला होता. अडाणी खेडुतांच्या मनावर तर राक्षसी दैवतांचा व भूतखेतांच्या पूजेचा पगडा होता. अशा अडाणीपणावर व रूढीप्रियतेवर त्यांनी चढवलेला हल्ला अत्यंत कठोर बुद्धिवादाचाच होता. अध्यात्माला बुद्धिवादाची मौल्यवान जोड हवीच, असं म्हणण्यात ते आधुनिकांहूनही जास्त ज्वलंत होते. बाराव्या शतकात जगात इतरत्र असणारा अंधार पाहता त्यांच्या दूरदृष्टीची ताकद आपणाला तीव्रतेने जाणवते. प्रत्येक धर्म संस्थापकाला कुठल्या ना कुठल्या परंपरेचा, पीठाचा स्वीकार करावाच लागतो. त्याप्रमाणे बसवेश्वरांनी शैव पंथाचा काही बदल करून स्वीकार केला. आकाशाकडे नजर टाकण्यासाठी अंतराळातल्या कोठल्याही एका बिंदूवर स्थिर व्हावेच लागते ना ? पण खरं महत्त्व असतं ते त्या दृष्टिक्षेपाला त्या नजरेला.

त्यांची बुद्धि कुशाग्र होती. तर हृदय सागरासारखे खोल अथांग. त्यांच्याकडे बोरी करावयास आलेले दरोडेखोर विनम्र होऊन, त्यांच्या उदारपणाला दिपून, त्यांच्या पायावर पडले, त्यांनी बसवेश्वरांचं शिष्यत्वच पत्करलं. कारण ते चोर गायी घेऊन चालले असतांना बसवेश्वरांनी उरलेल्या वासरांना सोडून त्यांच्याकडे राठवलं. अेकदा अेका चोराने त्यांच्या पत्नीची कर्णकुंडले नेण्याचा प्रयत्न केला. त्यावर ते उद्गारले, “मी एक चोरच, पण आता माझ्या घरात सवाई चोर घुसलेला दिसतो ! तो प्रभुच होय ! आणखी कोण असणार ?” प्रत्येक इतर भक्तालाही त्यांनी देवरूपच मानले. आपल्या दैवताच्या दर्शनासाठी त्यांचं हृदय व्याकुळलं होतं. त्यांची भक्ति अतुलनीय होती. राजा विज्जलाचा अर्थमंत्री म्हणून आपले कर्तव्य चोख बजावीत होते. पण भक्तित्वं भांडार मात्र सारं त्यांनी संगमदेवाच्या चरणी वाहिले होते.